

ПРАГМАТИЗМ ТА ЙОГО ПРОЯВИ В УКРАЇНСЬКІЙ МЕНТАЛЬНОСТІ

Валентин Доморослий

PRAGMATISM AND ITS MANIFESTATIONS IN UKRAINIAN MENTALITY

Valentyn Domoroslyi

The article covers an issue of development and functioning of pragmatic features in Ukrainian mentality. Mentality is not a stable way of thinking, it constantly changes due to impact of various factors. A nation constantly improves one's mentality through new attitudes and perception based on which one's attitude towards the world is developed. The natural development of pragmatic features is emphasized based on the impact of socio-economic, political and cultural preconditions. Evolution of Ukrainian mentality in the history of Ukraine was traced. Main stages and features of origination of pragmatic features of Ukrainians were highlighted. The role of Cossacks during development of capitalistic features in the structure of a national mentality was emphasized. Emphasis is made on contribution of Taras Shevchenko to the process of development of a new Ukrainian mentality.

Pantheism was highlighted as a basis for other factors of a national mentality. Issues that arose for the mentality of Ukrainians during the Soviet period were indicated.

The role of sovereignty in assistance in establishment of strengths of our mentality and their manifestation during the years of armed struggle against the Russian aggression was disclosed.

Pragmatism as a social feature of a national culture is a component of a national social system in general, it reflects features of thinking and behaviour mechanisms of people in socio-economic activity of a person and society. Pragmatism is certainly reproduced in society and people leading to transformation of economy, enrichment of culture, spirituality, state policy, people themselves.

The essence of social mechanisms of origination, formation, development and transformation of Ukrainian mentality was analyzed, namely in the aspect of the balance of individualism and collectivism.

The essence of social mechanisms of origination, formation, development and transformation of Ukrainian mentality was analyzed, namely in the aspect of the balance of individualism and collectivism. Legal shortcomings that create problems on the path of further development of pragmatic features of a national mentality were mentioned.

Keywords: mentality, Ukrainian nation, ethnicity, pragmatism, functioning, culture, consciousness.

Ментальність, це сукупність генетично і соціально обумовлених ознак, притаманних певній нації. Її необхідно розглядати як продукт певних повторювальних подій, під впливом складних історичних обставин. Психолог Ю. Прохасько вважає, що для виникнення ментальності необхідні дві передумови: «По-перше відчуття якогось «ми», якоїсь спільності. По-друге, щоби певний проміжок часу оце «ми» існувало. Коли можна озирнутися, створити собі обрій нашого минулого і сказати собі, що в цьому обрії ми провели цей час разом. І це нас так, а не інакше сформувало» (Ментальність 2022).

Історія становлення національної ментальності українського народу є складним і неоднозначним процесом. Український менталітет базується на двох типах – землеробський і козацький (Два 2008). Провідну роль у цьому процесі відіграло геополітичне розташування України на перехресті історичних шляхів зі Сходу на Захід і з Півночі на Південь. Ця обставина зумовила химерне поєднання у світогляді українця західної (активно-раціоналістичної, індивідуалістичної, матеріалістичної) та східної (пасивно-споглядальної, спрямованої на вищі істини) ментальності.

Більшість дослідників української ментальності, виходячи з національних поразок, та тривалого процесу відсутності національної держави, акцентували увагу на землеробській ментальності, з її пасивно-споглядальними рисами. На думку дослідника Д. Чижевського, основними

рисами психологічного типу українця можна вважати емоційність та сентиментальність, чутливість та ліричність (Смітюх 2006, с. 35). У продовження цього П. Яцик зазначає, що українець здебільшого сам собі шкодить своїм необґрунтованим оптимізмом. Співаємо: «Згинуть наші вороженьки», але «наші вороженьки», на його думку, ми самі. Ми вигадали про себе прекрасний поетичний міф, що наші вороги загинуть самі собою і цим заспокоїли себе. Українці гадали, що все станеться за принципом, про який з сумом писав Шевченко «Дасть бі... Колись будем». Більшість українських лідерів, підкреслює канадський дослідник П. Яцик, – це романтичні мрійники, поети. Тому українській нації необхідно відійти від нереальних мрій, а стати прагматиками (Фурман 2014, с. 44–45).

В. Горпинюк, наголошує, що для української ментальності притаманна: «пасивність, крайній індивідуалізм, аберація мислення («не до духовності, коли не працює економіка»), космополітизм, обездуховлення. Усвідомлюємо себе, свою ментальність скоріше на тілесному рівні, ніж на емоційно-духовному. Маємо душу живу, а не душу духовну. Вона така широка (навстіж) – хоч конем грай. І грають! Політики, ідеологи від різних партій, західні економісти, «нові» українці» (Горпинюк 1997, с. 11). Такі риси національної ментальності гальмують наш соціально-економічний та політичний розвиток. Дослідник з сумом констатує: «Отож весь наш соціальний поступ – з гороб'ячий скік» (Горпинюк 1997, с. 11).

Український письменник С. Толкачов, вважає, що ключовою проблемою українського суспільства є відсутність любові. «Люди їдуть в Європу не тому, що там заробітні платні вищі, а тому, що там якість соціальних стосунків краща. В Україні цього не вистачає», – пояснив він. Він зауважив, що за даними психологів, людина може ділитися з ближнім лише тим, що має сама, тобто «для того, щоб любити ближнього, нам треба навчитися любити самих себе». За словами письменника, для того, щоб модернізувати український національний менталітет, потрібно «подивитися на власні недоліки, а для цього треба мати велику любов до себе, адже тільки велика любов до себе дозволяє бути щирим і відвертим із самим собою» та боротися зі своїми негативними рисами (Українці 2023).

Дослідник О. Нальчицький звертає увагу на те, що українській ментальності притаманні не тільки вище названі негативні аспекти, а й позитивні, зокрема боротьба за життєвий простір та існування, прагнення до волі (Питаило 2016). Риса, акцентована О. Нальчицьким є чинниками прагматизму, який також присутній у нашій ментальності.

Ознаки прагматизму в українській ментальності нашаровуються на тривалу й трагічну історію нашої держави та простежуються ще з Трипільських часів. В процесі боротьби за існування наші предки намагалися розширити земельні угіддя вирубуючи ліси, розорюючи луки. Через три покоління, після виснаження земель, вони змінювали місце проживання, в пошуках кращих родючих ґрунтів та вцент спалювали свої поселення. Причини знищення своїх помешкань та господарських споруд невідомі. Є припущення, що трипільці не бажали, щоб їхнім житлом скористалися чужинці (Менталітет 2008).

Наступним етапом у розвитку прагматичних рис була Русь, яка в процесі засвоєння візантійської культури «не прийняла основного принципу візантинізму: панування загального над індивідуальним» (Бондаренко 2008, с. 73). Русичі унеможливили встановлення абсолютної монархії. Крім цього, у ментальності мешканців Русі простежувалося прагнення воювати та розширювати свої землі. Саме на цьому етапі: «формується тип хлібороба, будівника, воїна державця» у ментальності якого, поєднуються «ліричне, епічне (емоційне та раціональне) й трагедійне сприйняття світу, інтелектуалізм з «антеїзмом», – а в руслі усього того – і апологетичне, але й аналітично-критичне ставлення до свого єства та буття...» (Кононенко 1996, с. 46).

Наступний етап розвитку української ментальності відбувався за умов національної бездержавності аж до козацьких часів. Козаччина була прикладом того, як історичні обставини сприяли формуванню капіталістичних рис в структурі національного менталітету, таких як:

- свобода волі й вибору з відчуттям дисципліни і відповідальності;
- духу конкуренції та співпраці;
- зростання цінності багатства та матеріального добробуту;

• зростання поваги до інституту приватної власності (Прутська 2002, с. 34). Все це є проявом самоврядних чинників української ментальності та невід'ємною частиною історичного типу українського народу. Вони належать до базових ознак українства, знаходять своє відображення у суспільно-політичній сфері сучасної України.

Після занепаду козащини, українці не могли ствердитися у власних державотворчих процесах через входження до складу іноземних держав. Натомість вони сподівалися на власні сили, здібності та розум, намагалися самореалізуватися у малих соціальних групах – родині, хуторі,

дозвільній групі, а отже – у побуті, традиціях, довкіллі. (Борець 1993, с. 46). Виходячи з цього найбільшою цінністю для українців стають хати і хутори, де вони створюють свій мікросвіт, естетизуючи побут, житло та господарство. Саме хата й асоціюється з жаданою волею та власною державою у поемі Тараса Шевченка «І мертвим і живим і ненарожденим...»: «В своїй хаті своя й правда, і сила і воля». Шевченко творить нову українську ментальність – критична оцінка минулого, протягом якого українці не змогли відстояти свою державу не тільки через силу різних ворогів, поляків, турків, росіян, а й з причини своєї малодушності та неналежного спротиву загарбникам. У творі «Якось-то йдучи уночі...» поет констатує: «Якби ж то, – думаю якби не похилилися раби... То не стояло б над Невою оцих осквернених палат».

Важливим чинником українського прагматизму, впродовж усієї нашої історії, є антеїзм, який забезпечував тривалий час орієнтацію на селянські ідеали представників усіх верств населення, зумовлював їхній стиль життя. Поміркованість, традиційність, а також працелюбність, завзятість, упертість породжені цією ментальною рисою.

Великого удару по українському прагматизму було завдано радянською владою. У той час створювалися умови для розвитку архетипу бідності, як захисної реакції. Багатих грабують, а з бідного – що з нього візьмеш? Можливо, це одна з причин, яка до недавнього часу стояла на заваді клопіткій роботі українців – «чим краще зробиш, тим більше шансів, що заберуть» (Менталітет 2008).

Здобуття нашою країною незалежності призвело, до відновлення української державності. Держава формувалася за умов глибокої соціально-економічної кризи. Завдяки особливостям української ментальності, таким як консерватизм, уповільненість, зваженість, молода суверенна Україна уникла соціальних потрясінь.

Життя у вільній державі, розвиток приватного сектору в економічному житті, глобалізація, поширення сучасної масової культури, російсько-українська війна, яка триває з 2014 р., а в 2022 р. стала повномасштабною агресією, все це не тільки внесло корективи в українську ментальність, а й дало поштовх до прояву таких її рис, які знаходилися тривалий час на другорядних позиціях. Ментальність у наших громадян все більше набуває прагматичних рис. Українці демонструють розвинуті приватновласницькі інстинкти, завзятість у праці, толерантність та відкритість до засвоєння чужого досвіду.

Свідченням цього є те, що українці до початку ХХ ст. (з невеликими перервами) з недовірою ставилися до підприємницької діяльності, яка розкриває перед людиною кращі перспективи. Вони, у своїй більшості, воліли обробляти землю, яка не давала великих прибутків, але здатна була забезпечити життєвий мінімум. В умовах сьогодення спостерігаємо інші реалії. Наші громадяни охоче розпочинають власну справу, беруть кредити, самотужки забезпечують себе сировиною та шукають ринки збуту своєї продукції.

Впродовж усього свого розвитку українці відзначалися такою ознакою як хазяйновитість. Завдяки цьому наша держава вийшла на провідні світові позиції у розвитку металургійного та аграрного комплексу. Саме завдяки хазяйновитості українських переселенців, розпочинаючи з кінця ХІХ ст. Канада, Австралія, Аргентина стали одними з найбільших виробників та експортерів аграрної продукції.

Ефективне ведення господарства є однією із найсильніших рис українців. Свідченням цього є те, що наші виробники-аграрії, в умовах недостатньої підтримки держави та повномасштабного вторгнення Росії, збільшили виробництво та експорт сільськогосподарської продукції до таких масштабів, що країни Євросоюзу (Угорщина, Польща, Словаччина, Румунія) стали їх розглядати, як реальних та небажаних конкурентів на своїх та європейських ринках. У Польщі, систематично з осені 2023 р. відбувається блокування державного кордону тамтешніми фермерами. Таким чином, вони хочуть обмежити доступ української продукції до ринків країн Євросоюзу. Прикладом подібних дій є загальнонаціональний протест польських фермерів, які вимагали захистити їх від імпорту з третіх країн, зокрема з України (У Польщі 2024).

Психологія працюючого господаря, здатного за несприятливих обставин самотужки вирішувати свої проблеми, творити індивідуальні й колективні способи господарювання привела до створення унікальної народної правосвідомості. Вона проявляється у праві особистості на свободу, землю, власність, вільну працю. Все це стало основою для розвитку в Україні демократичного суспільства, з акцентом на автономію та самодостатність особистості, організацію суспільного та особистого життя людини, виходячи із засад індивідуалізму. Прикладом цього є в новітній історії України дві революції – Помаранчева та Гідності.

Однак у цьому плані наша національна ментальність має свої недоліки. Серед соціокультурних особливостей сучасного українського підприємництва виокремлюються такі риси, як

наявність інституту соціальних зв'язків (кумівство, дружба, родинні зв'язки) (Комих 2006, с. 11). Саме вони, почасти, приводять до корупційних та інших протиправних дій. В умовах військового стану, та війни з Росією, це складає серйозну загрозу національній безпеці.

У плані правової ментальності ми маємо ще одну проблему – недотримання чинного законодавства. Це пояснюється тим, що українці тривалий час перебували у складі інших держав і розглядали окупаційні влади та закони, як обмежувальний фактор у своїй життєдіяльності. Українці намагалися їх різними способами обійти, і їм це вдавалося. Ця соціокультурна особливість стоїть перед нами і на сучасному етапі, ускладнюючи побудову правової держави та поступу до європейської спільноти народів.

Позитивний вплив на українську ментальність здійснює православна церква. Вона спрямовує людину на духовні перетворення, стимулює прагнення до самовдосконалення, наближення до християнських ідеалів. Це певною мірою, у структурі нашого прагматизму, розвиває цінності безкорисної праці (Стражний 2009, с. 7). Проявом цього є високий рівень громадсько-політичної самоорганізації українського народу, здатність до громадсько-політичної творчості «знизу». Прикладом вище названої творчості є волонтерство, яке набуло високої активності з початком повномасштабного вторгнення Росії на територію нашої держави. З перших днів війни українці стали об'єднувати свої ініціативи заради допомоги один одному та державі. Спочатку – через особисті зв'язки (друзі, родичі, колеги, сусіди, попередні знайомства). Потім це трансформувалося у створення організованих волонтерських фондів загальнодержавного масштабу, «Повернись живим» та багато інших.

Сучасність руйнує ще один національний стереотип – технологічний консерватизм, прихильність до традицій та ігнорування нововведень. Сучасні українські підприємці застосовують передові технології, широко використовують новітню світову техніку в різних сферах виробничої діяльності. Все це фіксує поширення якостей, властивих сучасній європейській економічній ментальності, серед населення України. Цьому має сприяти й державна соціально-економічна політика, діяльність засобів масової інформації, культурні програми.

У процесі вирішення проблеми трансформації національної ментальності є недоцільним автоматичне копіювання світового досвіду через суттєві відмінності у свідомості, ціннісних орієнтаціях, соціально-економічній поведінці українського народу. Прикладом цього може бути досвід Японії, яка «модернізувалася, ставала сучасною, спираючись на власну ідентичність, залишаючись самобутньою, не імпортуючи західну культуру, а навпаки, проявляючи прихильність до своєї власної культури» (Наумік 2007, с. 98).

Найважливішими умовами, які вплинули на формування прагматичних рис національного менталітету є природно-кліматичні, географічні, релігійні та історико-політичні чинники. Саме вони зумовили формування таких рис, як постійність у веденні справ, усвідомлення результативності своєї господарської діяльності, прагнення брати відповідальність на себе за власні поступки, традиціоналізм, який тісно поєднується з прагненням до чогось нового, прогресивного.

Історичний шлях розвитку та політичні події вплинули на формування як слабких рис національної ментальності, які в значній мірі гальмували національний розвиток, так і сильних, які дозволяють функціонувати нашому народові і в суворих воєнних умовах. Саме сильні риси нашої ментальності, зокрема прагматизм, який зараз розвивається стрімкими темпами, є однією з передумов нашого соціально-економічного та політичного поступу.

Список джерел та літератури

БОНДАРЕНКО, О. В., 2008, Українська ментальність в розмаїтті національних ментальних формувань й архетипів: історико-культурний аспект. Гуманітарний випуск ЗДІА, 12, 66–78.

БОРЕЦЬ, Ю., 1993, У вирі боротьби. Київ: Наукова думка.

ГОРПІНЮК, В., 1997, Український менталітет і проблема національного відродження. Освіта. 3–10 вересня.

Два типи української ментальності: селянський та козацький., 2008, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mamayeva-sloboda.kyiv.ua/publ/dva-tyпу-ukrayinskoji-mentalnosti-selyanskyi-ta-kozatskyi/>

КОМИХ, Н. Г., 2006, Соціокультурний контекст становлення та розвитку підприємництва в Україні. Автореф. дис. ... канд. соціол. наук. Харків.

КОНОНЕНКО, П. П., 1996, «Свою Україну любіть...». Київ: Твім інтер.

- Менталітет українців в контексті природокористування – історичні витоки, 2008, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100aotm-03aa.docx.html>
- Ментальність українців та історичні травми., 2022, [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/mentalnist-ukrayintsiv-ta-istorichni-travmi/>
- НАУМІК, К. Г., 2007, Економічна психологія: навч. посібник. Харків: ХНЕУ.
- ПИТАЙЛО, І., 2016, Особливості українського менталітету: чому ми такі, якими є? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukrconf.fl.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/12/6.-Pytaylo-Iryna.pdf>
- ПРУТСЬКА, О., 2002, Історичний досвід розвитку підприємництва в Україні. Економіка. Фінанси. Право. № 9, 32–37.
- СМІТЮХ, Г. Є., 2006, Україна сакральна: минуле, сьогодні, майбутнє. Київ: Знання України.
- СТРАЖНИЙ, О., 2009, Український менталітет: ілюзії, міфи, реальність. Київ: Книга, 2009.
- У Польщі стартують великі протести фермерів щодо імпорту з України, 2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/01/24/7438628/>
- Українці можуть модернізувати свій менталітет і стати взірцями майбутнього для світу., 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3761411-ukrainci-mozut-modernizuvati-svij-mentalitet-i-stati-vzircami-majbutnogo-dla-svitu-ekspert.html>
- ФУРМАН, А., 2014, Психокультура української ментальності: 3-є наукове видання. Тернопіль: НДІ МЕВО, 44–45.

References

- BONDARENKO, O. V., 2008, Ukrainska mentalnist v rozmaitti natsionalnykh mentalnykh formuvan i archetypiv: istoryko-kulturnyi aspekt [Ukrainian mentality in the diversity of national mental formations and archetypes: historical and cultural aspect]. Humanitarnyi vypusk ZDIA, 12, 66–78. (73). [In Ukrainian].
- BORETS, Yu., 1993, U vyri borotby [In the midst of struggle]. Kyiv: Naykova dumka. [In Ukrainian].
- Dva typu ukraiskoyi mentalnosti: selianskyi ta kozatskyi, 2008, [Two types of Ukrainian mentality: peasant and cossack]. [Online]. Available from: <https://mamayeva-sloboda.kyiv.ua/publ/dva-typy-ukrayinskoyi-mentalnosti-selyanskyi-ta-kozatskyi/> [In Ukrainian].
- FURMAN, A., 2014, Psykhokultura ukraiskoyi mentalnosti: 3 naukove vydannia [Psychoculture of Ukrainian mentality: 3rd scientific edition]. Ternopil: NDI MEVO, 44–45. [In Ukrainian].
- HORPYNIUK, V., 1997, Ukrainskyi mentalitet i problema natsionalnoho vidrodzhennia [Ukrainian mentality and the issue of national revival]. Osvita. 3–10 veresnia. [In Ukrainian].
- KOMYKH, N. H., 2006, Sotsiokulturnyi kontekst stanovlennia ta rozvytku pidpryemnytstva v Ukraini [Social and cultural aspects of establishment and development of entrepreneurship in Ukraine]. Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata sotsiologichnykh nauk. Kharkiv. [In Ukrainian].
- KONONENKO, P. P., 1996, «Svoiu Ukrainu liubit...» [«Love your Ukraine...»]. Kyiv: Tvim inter. [In Ukrainian].
- Mentalitet ukraintsiv v konteksti pryrodokorystuvannia – istorychni vytoky, 2008, [Mentality of Ukrainians in context of use of natural resources – historical origins]. [Online]. Available from: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100aotm-03aa.docx.html> [In Ukrainian].
- Mentalnist ukraintsiv ta istorychni travmy, 2022, [Mentality of Ukrainians and historical traumas]. [Online]. Available from: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/mentalnist-ukrayintsiv-ta-istorichni-travmi/> [In Ukrainian].
- NAUMIK, K. H., 2007, Ekonomichna psykhohiia: navch. Posibnyk [Economical psychology: a textbook]. Kharkiv: KhNEU. [In Ukrainian].
- PRUTSKA, O., 2002, Istorychnyi dosvid rozvytku pidpryemnytstva v Ukraini [Historical experience of development of entrepreneurship in Ukraine]. Ekonomika. Finansy. Pravo. № 9, 32–37. [In Ukrainian].
- PYTAILO, I., 2016, Osoblyvosti Ukrainskoho mentalitetu: chomu my taki, yakymy e? [Features of Ukrainian mentality: why we are who we are?]. [Online]. Available from: <http://ukrconf.fl.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/12/6.-Pytaylo-Iryna.pdf> [in Ukrainian]
- SMITIUKH, H. Ye., 2006, Ukraina sakralna: mynule, siohodennia, maibutnie [Sacred Ukraine: past, present, future]. Kyiv: Znannia Ukrainy. [In Ukrainian].

STRAZHNYI, O., 2009, Ukrainyskyi mentalitet: iluzii, mify, realnist. Kyiv. [In Ukrainian].

U Polshchi startuyut velyki protest fermeriv shchodo importu z Ukrainy, 2024, [Large-scale protests of farmers concerning import from Ukraine are starting in Poland]. [Online]. Available from: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/01/24/7438628/> [in Ukrainian].

Ukraintsi mozhut modernizuvaty svii mentalitet i staty vzirtsiamy maibutnioho dlia svitu, 2023, [Ukrainians can modernize their mentality and become an example of future for the world]. [Online]. Available from: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3761411-ukrainci-mozut-modernizuvati-svij-mentalitet-i-stati-vzircami-majbutnogo-dla-svitu-ekspert.html> [In Ukrainian].

Прагматизм та його прояви в українській ментальності

У статті висвітлюється проблема розвитку та функціонування прагматичних рис в українській ментальності. Менталітет це не сталий спосіб мислення, він постійно змінюється під впливом різноманітних чинників. Етнос постійно удосконалює свою ментальність через нові світовідчуття та світосприймання, на базі яких формується ставлення до світу. Наголошується на закономірному розвитку прагматичних рис, як наслідку впливу соціально-економічних, політичних та культурних передумов. Відстежена еволюція економічної ментальності в історії України. Виділені основні етапи та особливості становлення прагматичних рис українства. Відзначається роль козацтва у процесі формуванню капіталістичних рис в структурі національного менталітету. Акцентовується увага на внеску Шевченка у процес творення нової української ментальності.

Виділяється антеїзм, як основа інших чинників національного менталітету. Вказуються проблеми, які постали перед менталітетом українців за доби радянської влади.

Розкривається роль суверенітету у сприянні формування сильних сторін нашої ментальності та їх прояв у роки збройного протистояння російській агресії.

Як соціальна характеристика національної культури, прагматизм є складовою національної суспільної системи в цілому, віддзеркалює особливості механізмів мислення й поведінки національних соціальних суб'єктів у соціально-економічній життєдіяльності людини і суспільства. Прагматизм обов'язково відтворюється в суспільстві та людях, змінюючи при цьому економіку, збагачуючи культуру, духовність, державну політику, самих соціальних суб'єктів.

Проаналізовано сутність соціальних механізмів виникнення, становлення, розвитку та трансформації української економічної ментальності, зокрема, в аспекті співвідношення в ній індивідуалізму та колективізму. Вказані правові недоліки, які створюють проблеми на шляху подальшого розвитку прагматичних рис національної ментальності.

Ключові слова: ментальність, український народ, етнос, прагматизм, функціонування, культура, свідомість.

Valentyn Domoroslyi, Candidate of Historical sciences, Associate professor, Department of social, humanitarian and legal studies of Uman national university of horticulture.

Валентин Доморослий, кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних і правових дисциплін Уманського національного університету садівництва.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1682-9430>

Received: 14.02.2024

Advance Access Published: April, 2024